

"ATTEPE DEMİR YATAĞINDA JEOTERMOMETRİK ÖLÇÜM ÇALIŞMALARI" MAKALESİNİN ELEŞTİRİSİNE CEVAP

Ali Rıza ÇOLAKOĞLU*

Attepe Demir Yatağında Jeotermometrik Ölçüm Çalışmaları adlı makalede yer alan "Alt Orta Kambriyen yaşlı metakarbonatlar içerisinde hidrotermal süreçler sonucunda II. tip cevherleşmeler Ünlü ve Stendal (1986) dışında tüm araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir. Ünlü ve Stendal (1986) jeokimyasal verilere göre sedimanter oluşum modelini savunmuşlardır (Küpeli, 1999)" ifadesine Taner Ünlü tarafından yapılan eleştiriye karşı cevap aşağıdaki şekildedir.

Bu konuyla ilgili olarak ilk bakışta bile hemen görülebilen bir sorun dikkati çekmektedir. Bu da bölgedeki önceki araştırmacıların yapmış oldukları çalışmalarda temel çalışmaların eksikliğinden kaynaklanan genelleştirilmiş istifte yer alan litolojik birim ve formasyonların farklı tanımlanmalarından ve verilen farklı yaş konaklarından ileri gelmektedir. Hala bölgede istif ile ilgili bir takım sorunlar vardır. Ünlü ve Stendal (1986), 9 farklı (adet) demir yatağı ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında cevherlerin yataklanma tiplerini saha gözlemlerine göre 2 grup altında toplamıştır. Birinci grup cevherin serpantinlerle, kireçtaşlarıyla ve granitoyitlerle tektonik dokanaklı konumlarıyla karakteristik olduğunu (Divriği A-B kafa, Akdağ, Karahalka, Bizmuşen, Kurudere, Akuşağı, Sultanmurat), ikinci grup için ise "(Konglomeratik) sedimanter yataklanma özelliği taşır (Otlukilise, Akdağ, Attepe)" demektedir. Makalede Attepe yatağı için yataklanma tipi olarak Paleozoyik kayalar içinde yerleşmiş (konglomeratik değil) sedimanter yataklanma özelliği taşıdığını belirtmekte ve makalede Divriği A

ve B kafa hariç 8 farklı yataktan cevher dışında sadece yankayaç olarak Attepe'den örnekleme yapıldığını ve alınan yankayaç numunesinin "hemen cevherin altında yer alan bitümlü seviyeyi karakterize eder" şeklinde ifade yer almaktadır. Jeokimyasal verilere göre yapılan yorumda da "yüksek Ba içeriği sedimanter ortamlar için çok normaldir" denmektedir. Bu çalışmada Attepe ile ilgili başka veri ve yorum yapılmamıştır. Ayrıca belirtildiği gibi bitümlü şistler içerisinde gözlenen bir siderit merceğinden/reliktinden ve/veya birincil cevher oluşumlarını ifade edecek şekilde hiçbir veri ve ifade yer almamaktadır. Makalede ayrıca (sayfa 7, 2. sütun 1. paragraf) ayırım yapılmaksızın "9 adet demir yatağı için ayrıntılı incelemelere konu olmuş, saha gözlemlerine dayanan yorumlar doğrultusunda tüm bölgeyi temsil edebilecek yatakların seçilmesine çalışılmış, örnek alımı işlemlerinde de yatağı tanımlayabilecek örnekleme büyük bir titizlik gösterilmiştir" ifadesi yer almaktadır. Attepe' den alınan 5 adet cevher örneğinin XRD yardımı ile tesbit edilen mineral birlikteliklerinde de; 3 örnekte götit, 2 örnekte siderit ve 1 örnekte ise manyetit varlığı saptanmıştır.

Buna göre Ünlü ve Stendal, (1986) makalesinde: 1- Attepe'den alınan örneğin sedimanter olmadığını ve / veya bu örneğin sadece birincil cevheri karakterize eden ve bundan türeyen damar tipli hidrotermal veya karsitik oluşumlardan hiç bahsedilmemekte aksine yatağın sedimanter kökeni vurgulanmaya çalışılmaktadır. 2- Yankayaç sadece bitümlü se-

viye olarak isimlendirilmiş ve hemen cevherin altında olduğu vurgulanmıştır. 3- Ünlü ve Stendal (1986, 1989); Ayhan ve diğerleri, (1992), Küpeli'nin (1999) referanslarında daha önce sedimanter görüşü vurgulamadığını belirttiği Ünlü ve diğerleri (1984) ve Ünlü (1989) raporlarının referansları bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu referanslara ulaşılamamıştır. 4- Ünlü ve diğerleri, (1984) tarafından kısa süreli saha çalışmalarından yayımlanan 3 sayfalık rapora ulaşılmış olsa bile bu makalede bazı çelişkiler görülmekte ve yatağın sedimanter olarak oluştuğu izlenimi açıkça vurgulanmaktadır (Bknz. Eleştiri 3. Paragraf). 3. Madde ve 4. Maddede de bu ifadeler yatağın sedimanter olduğunu anlatmaktadır. Aksi bir görüş ileri sürülmemektedir. Özellikle 4. Maddede bu durum aşağıda olduğu gibi açık olarak belirtilmektedir "yöredeki demir oluşumlarının, hidrotermal-metasomatik bir yataklanmadan çok, sedimanter bir oluşum intihasını vermektedir. Ayrıca cevherin ana ve iz element kimyasındaki ayrılıklarda bu kanıyı doğrulamaktadır. Attepe ve çevresindeki yatakların demir cevherlerinde yapılan kimyasal analizlerde (Henden ve diğerleri, 1978) görülen Si, Ca, ve Cr değerleri metasomatik bir yataktan çok, sedimanter bir oluşuma işaret etmektedir" (Ünlü ve diğerleri, 1984). 5- Bu çalışma ve gözlemler oldukça kısa sürelidir ve bir bilimsel çalışmanın sonuçlarını yansıtmamaktadır.

Ayrıca (Çolakoğlu ve Sezerer, 2002) "Ünlü ve Stendal (1986) jeokimyasal verilere göre II. Tip cevherleşmeler için sedimanter oluşum modelini savunmuşlardır (Küpeli, 1999)" ifadesinde Küpeli (1999) referansı verilmiş olmasına rağmen orjinal makale (Ünlü ve Stendal, 1986) okunmuş ve durum tarafımızdan da aynı şekilde yorumlanmıştır. Söz konusu eleştiride bu makale ile ilgili olmalıdır.

Ünlü ve Stendal'da (1989) yatağın jeneze yönelik birincil cevherin sedimanter özellikte, Alt Kambriyen yaşındaki bitümlü şistler içinde olduğunu ve cevherin bugünkü konumunun tektonik hatlara bağlı büyük siderit ve ankerit kütleleri şeklinde cevherin görüldüğünü ve daha sonradan karstlaşma ve yüzeyel ayrışmalar sonucunda ileri derecede limonitleşmeye uğradığını ve yatağın bugünkü konumunu ve görünümünü aldığını belirtmektedir. Ancak burada da sideritler için hidrotermal bir oluşumdan bahsedilmemekte ve / veya cevherin geometrisi ile ilgili damar tipi veya düzensiz kütleler gibi bir açıklama yer almadığından önceki görüşler de (Ünlü ve diğerleri, 1984; Ünlü ve Stendal, 1986) gözönünde tutularak okuyucuyu yoruma zorlamaktadır.

Sonuç olarak örnekleri alan kişilerin ve yapılan gözlem ve tanımlamaların farklılıklarından kaynaklanan hatalarla bir takım ifade eksiklikleri veya yanlış yorumlamaların yapılmış olması muhtemeldir. Çolakoğlu ve Sezerer, (2002) tarafından yazılan makale, araziden alınan örneklerin Küpeli, (1986, 1991, 1999) tarafından belirtilen ve bu çalışmada da kabul edilen II. Tip cevherleşmelere ait olduğu düşünülen örneklerden, jeneze yönelik bir katkı sağlaması amacıyla yapılmış bir çalışmadır. Ayrıca yayımlanmış olduğumuz makalenin yaratmış olduğu bu tartışma sayesinde, bu zamana kadar bitümlü seviyeyi karakterize eden birim içinde sedimanter kökenli siderit merceğinden Ünlü ve diğerleri, (1984), dışarıda kimsenin bahsetmemiş olmasının farkına varılmıştır. Bu da bölgede özellikle bu ilginç gözlem dikkate alınarak, temel istifle ilgili yeni çalışmaların yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

DEĞİNİLEN BELGELER

- Ayhan, A.; Küpeli, Ş. ve Amstutz. G.C., 1992, Attepe (Feke-Adana) demir yatağının bitişindeki pirit oluşumları. MTA Derg., 111, s. 85-94.
- Çolakoğlu, A.R., ve Sezerer Kuru, G , 2002, Attepe Demir Yatağında Jeotermometrik Ölçüm Çalışmaları, MTA Derg., Ekim 2002, sayı:125, s. 1-11.
- Küpeli, Ş., 1999, Attepe (Mansurlu-Feke-Adana) demir yatağı ile yakın çevresindeki cevher oluşum tipleri ve bazı jeokimyasal özellikleri: Yerbilimleri Geosound, sayı: 34, s. 247-271.
- Ünlü, T., 1989, Türkiye demir yatakları arama çalışmalarında 1. derecede ağırlıklı hedef saha seçimi ve maden jeolojisi araştırmaları ile ilgili proje teklifi: MTA Rap., 8593, 48, s., Ankara (yayımlanmamış).
- Ünlü, T., Yıldırım, M., Öztürk, M., Dağlıoğlu, C., Kırkoğlu, G.ve Hasarı, M., 1984, Feke - Mansurlu yöresi demir yataklarının oluşum modeli hakkında bir yaklaşım: MTA Maden Etüd Demir izleme Destek 50225/1104, 3s, Ankara (yayımlanmamış).
- ve Stendal, H., 1986, Divriği bölgesi demir yataklarının element korelasyonu ve jeokimyası (Orta Anadolu Türkiye): Jeoloji Mühendisliği Odası Dergisi, 28, 5-19.
- ve—, 1989, Divriği bölgesi demir cevheri yataklarının nadir toprak element (REE) Jeokimyası, Orta Anadolu, Türkiye: T.J. Bülteni, c.32, s. 1-2, 21-37, Ankara.

MTA DERGİSİNDE YAYINLANMAK ÜZERE YAZI GÖNDERECEK YAZARLARA NOTLAR

Yazıların, MTA Dergisinde yayımlanabilmesi için nitelik, kapsam ve biçim açısından Maden Tetkik ve Arama Dergisi yayım kurallarına uyması gereklidir. Yayım Kuralları kitapçığı Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğünden doğrudan ya da yazışma yoluyla elde edilebilir.

Aşağıda, yazı gönderecek yazarların sık sık baş vurma gereksinimi duyabilecekleri ve daha çok yazıların düzeni ve yazı taslağının hazırlanması ile ilgili kurallardan bazıları öz olarak belirtilmiştir.

YAYIM DİLİ - Derginin her sayısı biri Türkçe, diğeri İngilizce dilinde basılır.

Türkçe baskıda yer alan yazılar için Türkçe ve İngilizce başlık ve öz verilmelidir.

Redaksiyon Kurulu tarafından yabancı dil baskısında yayımlanması uygun görülen yazılar tüm ek ve resimlemeleri ile birlikte İngilizceye çevrilir. Ana dili Türkçe olup, yalnızca yabancı bir dilde yazı göndermiş olan yazarlardan yazılarını Türkçeye de çevirmeleri kendilerinden istenir.

YAZININ ANA BÖLÜMLERİ - Bir yazı sırasıyla Başlık, Yazar Adı ve Adresi, Öz, Giriş, Özü, Sonuçlar, Tartışma (gerektiğinde), Katkılar (gerektiğinde), Değinilen Belgeler ve Ek Açıklamalar (gerektiğinde) bölümlerini kapsamalıdır.

Öz, yazının diğeri bölümlerine baş vurmaktan anlaşılabilir ve tek başına bir öz dergisinde yayımlanabilecek düzende olmalıdır. Yazının amacını, bilinenlere katkısını, konu ile ilgili olarak sağlanan yeni verileri ve yorumları yansıtmalıdır. Özde yazının diğeri bölüm ve resimlemelerine ya da başka belgelere değinme yapılmamalı, dipnot kullanılmamalıdır. Öz yazısı yaklaşık 200 sözcüğü aşmamalıdır.

Katkılar bölümünde, çalışmanın gerçekleştirilmesinde önemli yeri olan ve yapana az ya da çok sorumluluk yükleyen katkılar belirtilmeli, olağan görev gereği yapılmış olup, yapana sorumluluk yüklemeyen katkılar belirtilmemelidir.

Değinilen belgeler bölümünde, yalnızca yazıda değinilmiş olan belgelere eksiksiz olarak yer verilmelidir. Aşağıdaki örneklerde değinilen belgeler ile ilgili bilgiler değişik belge türlerine göre düzenlenmiştir. Yazarlardan belgelerle ilgili bilgileri, noktalama işaretlerini de gözetenek, bu örneklere göre düzenlemeleri istenir.

Pamir, H.N., 1953, Türkiye'de kurulacak hidrojeoloji enstitüsü hakkında rapor: Türkiye Jeol. Kur. Bült. 4, 63-68.

Baykal, F. ve Kaya, O., 1963, İstanbul bölgesinde bulunan Karbonifer genel stratigrafisi: Maden Tetkik ve Arama Enst. Derg., 61, 1-9.

Ketin. İ. 1977. Genel Jeoloji: İst. Tek. Üniv., İstanbul, 308.

Anderson, D.L., 1967, Latest Information from Seismic observations: Gaskell, T.F., ed., The Earth's mantle da: Academic Press, London, 355-420.

Değinmelerle aşağıdaki örneklerden birine uyulmalıdır. "Altınlı'ya (1972) göre....." ".....(Sirel ve Gündüz, 1976)"; değinme yapılan belge ikiden çok yazarlı ise ilk yazar soyadından sonra "ve diğeri" sözcüğü kullanılır, örneğin "Ünal ve diğeri (1976) Kartal Formasyonunu tanımlamıştır.": bir başka yayın içinde yer alan belgeye değinmek için, önce ilksel belge, sonra da değinmenin yer aldığı belge belirtilir. Örneğin "Lebling'in Çakraz dolayında Liyastan söz ettiği bilinmektedir (Lebling, 1932: Charles. 1933 ten)"; "sözlü ya da yazılı görüşmelere değinmede (O. Eroskay, 1978, sözlü görüşme): N. Toksöz'e göre (1976, yazılı görüşme)....." şekillerinden biri kullanılır.

YAZILARIN OYLUMU - Dergide yayımlanması isteği ile gönderilen yazılar, tüm resimlemeleri ile birlikte 30 yazı makinesi sayfasını geçmemelidir (sayfaların boyutları ve kullanılışı "Yazı Taslağı" bölümünde belirtilen kurallara uygun olmalıdır).

Yazıda kullanılacak resimlemelerin boyutlarının seçiminde ve yazı içine yerleştirilmesinde Dergi sayfasının kullanılabilir alanının boyutları ve Derginin yazı düzeni göz önünde tutularak yer kaybını olabildiğince önleyecek tutum içinde bulunulmalıdır.

Dergide katlamalı sayfalara yer verilmeyeceğinden resimlemeler baskıya girecek sayfa boyutlarını (16x21 cm) aşmamalı ya da küçültülmeye elverişli boyutlarda düzenlenmiş olmalıdır.

YAZI TASLAĞININ (MANUSCRIPT) HAZIRLANMASI - Dergide yayımlanması isteği ile gönderilen yazılar tüm resimlemeleri ile birlikte "Yazı Taslağı (Manuscript)" adıyla anılmaktadır.

Yazılar A 4 (29.7x21 cm) boyutlarından büyük olmayan yazı kâğıtlarının bir yüzüne yazı makinesi ile çift aralıklı satır kullanılarak yazılmalıdır, yazı kâğıdının çevresinde 2.5 cm genişliğinde boşluk bırakılmalıdır.

Yazıda koyu harflerle basımı istenen sözcüklerin altı çift çizgi ile, italik harflerle basımı gereken sözcüklerin altı tek çizgi ile çizilmelidir.

Özel harfler ve simgelerin kullanılmasını gerektiren formüller klişe yapılabilmesi için saydam bir kâğıda çini mürekkebi ile yazılmalıdır.

Resimlemelerin yazı içinde yerleştirilmeleri uygun görülen yerler, yazarı tarafından sayfa kenarı boşluklarından yararlanarak kurşun kalemle belirtilmelidir.

Dipnot zorunlu görüldüğü durumlarda kullanılmalı, 10 satırı geçmemeli ve yazıda birden çok dipnot kullanılıyorsa sıra güderek numaralanmalıdır.

RESİMLEMELER - Yazıda yer alacak çizim, çizelge, fotoğraf ve levha gibi tüm resimlemelerin seçiminde nitelik, gereklilik ve elverişlilikleri üzerinde titizlikle durulmalıdır. Kullanılan resimleme sayısı metnin hacmiyle orantılı olmalıdır.

Çizimler siyah-beyaz veya renkli basılacak şekilde düzenlenmeli, düzgün, temiz ve ustaca çizilmeli, küçültüldüğünde yitebilecek çok ince ve silik çizgiler kullanılmaktan kaçınılmalıdır. Çizimlerde kullanılan simge ya da harf boyları, küçültülme yapıldığında 2 mm den küçük olmayacak büyüklükte olmalıdır. Çizim içinde kullanılan standartlaşmamış harf ve simgeler, çizim içinde ya da açıklama yazısında açıklanmalıdır. Çizimlerde çizgisel ölçek kullanılmalıdır.

Fotoğraflar parlak kâğıda ve kontrastlı basılmış olmalıdır.

Resimlemeler "şekiller", "çizelgeler", ve "levhalar" olarak sınıflandırılmalı; fotoğraflardan tek başına olanlar şekil sınıfına sokulmalıdır.

Şekiller, çizelgeler ve levhalar kendi aralarında ve birbirlerinden bağımsız olarak numaralanmalı, numaralama yazı içinde değinme sırasına göre yapılmalıdır. Şekil ve çizelgeler lâtın rakamları, levhalar romen rakamlarıyla numaralanmalıdır.

Resimlemelerin numaraları ve yazının yazarının adı resimlemelerin arkasına kurşun kalemle yazılmalıdır.

Resimleme açıklamaları resimlemelerin üzerine yazılmamalı; şekil ve çizelgeler için ayrı ayrı açıklama listeleri düzenlenmelidir. Levha açıklamaları ise her levha için ayrı birer kâğıda yapılmalıdır.

Bültenin Türkçe sayısında yayımlanacak yazıların çizimlerinde kullanılan çizim içi yazı ve açıklamalar yalnızca Türkçe olarak verilebilir.

Türkçe ve yabancı dilde yayımlanacak yazıların çizimlerinde kullanılan simge, harf vb. için yapılan çizim içi yazı ve açıklamalar biri Türkçe diğeri İngilizce dilinde düzenlenmiş iki takım olarak verilmelidir.

YAZI GÖNDERME - Yazılar, tüm resimlemeler ve resimlerin açıklamaları biri ilk, diğeri ikisi kopya olmak üzere üç takım gönderilmelidir. Fotokopi yöntemiyle çoğaltılmış şekil ve çizelgeler ilk kopya olarak kabul edilmemektedir.

Resimlemelerin kopyaları ozalit, fotokopi ya da benzeri bir yolla elde edilmiş olabilir.

Yayımlanmayan yazıların ikinci takımı yazarlarına geri verilmez.

Levha halinde basımı öngörülen fotoğrafların bir takımı beyaz karton üzerine basımı istenen düzende yerleştirilmeli, ikinci takımı ise yerleştirilmeden gönderilmelidir. Kartonun kullanılan boyutları Dergi sayfasının kullanılabilir boyutlarına eşit, ya da bu boyutlara getirilebilir oranda olmalıdır. Levhaya yerleştirilen her fotoğrafın altına levha içindeki şekil numaraları yazılmalıdır.

Dergi yayım kurallarına biçim ve düzenleme açısından uygun hazırlanmamış "yazı taslağı" eksikliklerin tamamlanması ya da düzeltilmesi isteği ile yazarına geri gönderilir. Önerilen tamamlama ve düzeltmeler yapıp, yayım kurallarına uygun hale getirilen yazı, Redaksiyon Kurulu tarafından nitelik bakımından incelenir.

ELEŞTİRİ - Derginin yayımlanmış en son sayısında yer alan bir yazının tümünü ya da bir bölümünü eleştiren yazılar, yayımlanması isteği ile derginin dağıtıldığı tarihten sonra en geç iki ay içinde gönderildiğinde, izleyen ilk sayıda yayımlanır. Eleştiri yazıları yayımlanmadan önce eleştirilen yazının yazarına yanıtlanması için gönderilir. (Birden çok yazarlı yazılarla ilgili eleştiriler ilk yazarına gönderilir.) Eleştirinin öngörülen süre içinde yanıtlanması durumunda eleştiri ve yanıt yazıları birlikte yayımlanır. Yanıtlanmanın gecikmesi ya da yapılmaması durumunda eleştiri yazısı tek başına yayımlanır; yanıt daha sonra gönderilse bile yayımlanmaz. Yanıtların yeniden eleştirilmesine olanak tanınmaz.

Eleştirme ve yanıtlamada bilimsel tartışma kurallarına uyulmalı, kişisel suçlamalardan kaçınılmalıdır. Eleştiri ve yanıt yazılarının her biri varsa resimlemeleri ile birlikte dört yazı makinesi sayfasını aşmamalıdır (sayfaların boyutları ve kullanılışı "Yazı Taslağı" bölümünde belirtilen kurallara uygun olmalıdır).

KISA NOTLAR BÖLÜMÜ - Maden Tetkik ve Arama Dergisinin "Kısa Notlar" bölümünde yer bilimleri alanında yapılmış ya da sürdürülmekte olan bilimsel araştırma ve uygulamalardan elde edilen veri ve bulguları yansıtan bilimsel haber niteliğinde kısa, somut ve öz yazılara yer verilir. "Kısa Notlar", bölümünde yayımlanabilecek nitelikte düzenlenmiş yazılar iletişimde çabukluk sağlanması amacıyla Genel Müdürlüğe yayımlanması istemi ile gönderildiği tarihten sonra çıkacak olan ilk ya da en geç ikinci sayıda sıra bekletilmeksizin yayımlanır. Bu yolla Türkiye'de yer bilimleri alanında gereksinimi duyulan bilimsel iletişimin daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Yazıların "Kısa Notlar" bölümünde yayımlanabilmesi için tüm resimlemeleri ile birlikte dört yazı makinesi sayfasını aşmamaları gereklidir (sayfaların boyutları ve kullanılışı "Yazı Taslağı" bölümünde belirtilen kurallara uygun olmalıdır). Kısa Notlar bölümünde yer alacak yazılar için öz verilmemelidir.

AYRI BASKI - Dergide yayımlanan her yazı için 25 adet ayrı baskı yazarına parasız verilir. Bu sayının üstündeki istekler paralı olarak karşılanır.

- Makalelerin disketleri de Redaksiyon Kuruluna orjinal metinlerle birlikte verilecektir.

- Telif ücretlerinin ödenebilmesi için yazarlar banka numaralarını da dilekçelerinde belirteceklerdir.